

TA'LIM-TARBIYA JARAYONINI TASHKIL ETISHDA BUYUK ALLOMALARIMIZNING QARASHLARI

Sultonova L.S.

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti
“Ijtimoiy fanlar” kafedrası katta o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda buyuk allomalarning qarashlarida o'qituvchi asosiy o'rinda turishi, u o'z pedagogik mahorati va yaxshi fazilatlar bilan o'quvchilarga namuna bo'lishi, yaxshi tarbiya ko'rgan bo'lishi, chuqur bilimli va ma'rifatparvar inson bo'lishi kerakligi xususida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim-tarbiya, ta'lim tizimi, kasbiy tayyorgarlik, inson kamoloti, bilim olishi.

Abstract. In this article, in the views of great scientists, the teacher is in the main place in the organization of the educational process, he should be an example to students with his pedagogical skills and good qualities, he should be well educated, deeply knowledgeable. and it is said that he should be an enlightened person.

Key words: Education, education system, professional training, human development, learning.

O'zbekiston Respublikasi o'z mustaqilligini qo'lga kiritib, jahonning rivojlangan davlatlari qatoridan o'zining munosib o'rnini egallashi sari dadil qadamlar bilan ilgarilab borar ekan, shubhasiz, shu mustaqillikka va uning porloq istiqbolini ta'minlovchi inson omillarining ahamiyati tobora ortib boraveradi. Shuning uchun ham, mustaqilligimizning ilk damlaridanoq, respublikamiz hukumati tomonidan mutaxassislar tayyorlash, yoshlarga tegishli ta'lim-tarbiya berish masalalariga alohida e'tibor berib kelmoqda. Talim tizimini rivojlanishi, barkamol shaxsga ta'lim-tarbiyani to'g'ri berib borish jonkuyar pedagoglar qo'lidadir. Shunday ekan, ularning kasbiy tayyorgarliklari, bajaradigan vazifalarini to'g'ri tashkil etish masalasi ahamiyatga molikdir.

Hozirgi davrda pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi, ularning mahoratlarini yanada yuksaltirish, shart-sharoitlar yaratishga katta ahamiyat berilmoqda. Bu esa kasb ta'limi o'qituvchilarga yuksak darajada mas'uliyat yuklaydi, eng avvalo pedagog uchun darsning sifat va samaradorligiga erishish muhim masalaga aylanmog'i zarur [1].

Ta'lim tizimi barcha bo'g'inlarining axborot texnologiyalaridan foydalanishi ta'limning axborotlashuvida kundalik talabni keltirib chiqaradi, bu esa, o'z navbatida kasb ta'limi o'qituvchisidan yangi axborotlar muhitida bemalol ishlay oluvchi ko'nikmalarni o'zlashtirishni talab etadi. Ta'lim tarbiya jarayonini tashkil etishda buyuk allomalarning fikrlari katta ahamiyatga ega:

Beruniy ta'lim-tarbiya sohasida o'sha zamonlarda, hatto hozirgi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan fikrlarni ilgari suradi. U ta'lim berish jarayonida ta'lim oluvchini zeriktirmaslik, bilim berishda bir xil narsa yoki bir xil fanni o'rgatavermaslik, uzviylik, izchillik, mavzularni qiziqarli asoslab, ko'rgazmali bayon

etish va shunga o'xshash narsalarga e'tibor berish lozimligini uqtirgan.

Beruniy ta'kidlashicha, inson kamolotida uch narsa muhimdir, buhozirgi ma'rifat, ilm-fanni e'tirof qiluvchi-irsiyat, ijtimoiy muhit va to'g'ri tarbiyadir. Yana u inson kamolga etishi uchun eng muhim omilmuallimning ilm-ma'rifatli bo'lishi bilan birga yuksak axloqli bo'lishi ham kerakligini e'tirof etadi.

Ibn Sino boshsa mutafakkirlar kabi o'zining ta'lim-tarbiyaga oid qarashlarini falsafiy, ijtimoiy qarashlari bilan bog'liqholda ifodalab, maxsus risolalarda talqin etgan.

Ibn Sino inson kamolotining bosh mezoni sanalgan ma'rifatni egallashga da'vat etadi. Ilm-fanning tabiat va jamiyat qonuniyatlarini ochib, avlodlarga etkazishini e'tirof etib, bu maqsadga etishish uchun qiyinchiliklardan qo'rqmaslik zarurligini ta'kidlaydi [2].

Ibn Sino ta'limda bolalarni maktabda o'qitish zarurligini, ta'lim-tarbiyada quyidagi tamoyillarga amal qilish kerakligini ta'kidlaydi:

- bolaga bilim berishda birdaniga kitobga band qilib qo'ymaslik;
- ta'limda engildan og'irga borish orqali bilim berish;
- mashqlarning bola yoshiga mos bo'lishi;
- jamoa bo'lib o'qitishga e'tibor berish;
- bilim berishda bolaning qiziqishi, mayllari va qobiliyatini hisobga olish;
- o'qitishni jismoniy mashqlar bilan qo'shib olib borish.

Ta'lim oluvchilarga bilim berish o'qituvchilarning mas'uliyatli burchidir. Ibn Sino o'qituvchining qanday bo'lishi kerakligi haqida fikr yuritib, shunday yo'l-yo'riqlar beradi;

- bolalar bilan muomalada bosiq, jiddiy bo'lish;
- berilayotgan bilimni talabalar qanday o'zlashtirib olayotganiga e'tibor berish;
- ta'limda turli metod va shakllardan foydalanish;
- talabalarning xotirasi, bilimlarni egallash qobiliyati, shaxsiy xususiyatlarini bilish;
- fanga qiziqitira olish;
- berilayotgan bilimlarning eng muhimini ajratib bera olish;
- bilimlarni talabalarga tushunarli, uning yoshi, aqliy darajasiga mos ravishda berish;
- har bir so'zning bolalar hissiyotini uyg'ota olish darajasida bo'lishiga erishish zarur.

Mirzo Ulugbek maktab va madrasalarda berilgan nazariy bilimlarni amaliyotga tadbiiq etish uchun mudarrislardan o'quvchilar bilan rasadxonada amaliy mashg'ulotlar o'tkazishni talab qilib, bunga o'zi rahbarlik qildi. Mutafakkirning fikricha, bolalarning bilim olishni istamasligi mudarrislarining nodonligidandir, chunki bunday tarbiyachilar ta'lim usullarini noto'g'ri qo'llash bilan bolalarning bilimga qiziqishini so'ndiradi. Mudarris avval o'zini tarbiyalashi, bilim va malakalarini chuqur egallashi, o'z ustida tinmay ishlashi, bilimlarini takomillashtirib borishi lozimligini e'tirof etib, beriladigan bilimlarning yuqori saviyada bo'lishiga e'tibor berishga da'vat etadi [3.3 b.].

Ulug'bek o'quvchi hayotida darsliklarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlab, ularning mazmuniga alohida e'tibor beradi va mualliflar oldiga jiddiy talablar qo'yadi. Uning fikricha, darsliklar qaysi fan, voqea va hodisa aks ettirilishidan

qat'i nazar, hayotdanhaqiqatdan uzoq bo'lmisligi, sodda, tushunarli tilda yozilishi lozim.

Shuningdek, Ulug'bek darsliklar qanchalik mazmunli bo'lmasin, ta'limda o'qituvchi asosiy o'rinda turishini, u o'z pedagogik mahorati va yaxshi fazilatlari bilan o'quvchilarga namuna bo'lishi, yaxshi tarbiya ko'rgan, chuqur bilimli va ma'rifatparvar inson bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar ro'yxati.

1. Shavkat Mirziyoev “Yangi O‘zbekistonstrategiyasi”.– Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti. 2021. 464 bet

2. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. –T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti. 1993, 190-191 betlar.

3. Mavrulov A. Uchinchi Renessans-munosib kelajak poydevori, “Yangi O‘zbekiston”, 2020 yil 6 oktabr, 190 son, 3-bet.